

már korábban is kerültek elő sírok a vizsgált területen, amelyek helyét Berényi Benjamin nem tudta biztosan megmutatni. Az egyik ilyen lehetett a 6. sír, amelyben a váz fej- és mellkasi részét érte bolygatás, azonban a bolygatott csontokat – köztük a leletanyagot is – egy-egy csomóba rakva a sír Ny-i végében megtaláltuk. A temető leggazdagabb sírja az 5. számú temetkezés volt, amelynek K-i végét Csallány Gábor egyik kutatóárka megbolygatta. A sír egy 20-21 éves korában eltemetett rangos fiatal nő temetkezését rejtette, amelyből ezüstlánc, gömbsorcsüngős fülbevalópár, lemezes hajfonatkorongpár, kaftán- és ingnyakveretek kerültek elő.

LANGÓ PÉTER – TÜRK ATTILA

274. Szentés, Nagytőke, Jámbor-halom
(Csongrád megye) H, A, Á

A Jámbor-halmi lelőhelyen Csallány Gábor végzett leletmentést 1902-ben, 1929-ben, illetve 1932-ben. 1902-ben kb. 30 sírt bolygattak meg a munkások, Csallány Gábor pedig 6 temetkezést mentett meg. 1929-ben és 1932-ben további 24 sír került feltárássra (ásatási dokumentáció: KJM RégAd: 147-84; leletanyag: KJM RégGyűjt: 55.18.34, 57.32.1-61, 57.33.1-42, 57.34.1, 57.35.1, 56.36.1-51). Valamennyi esetben a kunszentmártoni műút építéséhez nyitott homokbányából kerültek elő a 10-11. századi temetkezések. Az 1960-as évek végén kiadott, 1: 10 000-es méretarányú térkép Szentestől 13 km-re É-ra, a kunszentmártoni műút Ny-i oldalán, a Jámbor-halomnak nevezett kurgántól K-re a műút mellett homokbányát jelöl. Helyszíni terepbejárásunk során már csak a betöltött bányagödör helyét tudtuk azonosítani a környék tanyáiban lakók segítségével. Megállapítottuk továbbá azt is, hogy a tanyák számozása nem változott, a 8/a számú tanya, amely Csallány Gábor temetőterképén szerepel, ma is áll.

2002. augusztus 21. és szeptember 3. között ásatást folytattunk előbb a 8/a tanya melletti kiemelkedésen – az 1929. és 1932. évi ásatás helyszínén – majd ezt követően Ny felé haladva, összesen 4 szelvényt nyitottunk, és a 3 hetes munka során 1652 m²-t tártunk fel (ásatási dokumentáció: KJM RégAd: 555-2002; fotódokumentáció: KJM Fotótár 11317-11497; leletanyag: KJM RégGyűjt: 2002.1.1-19). A 8/a tanya melletti 1. szelvény ÉNy-i sarkában megtaláltuk az egykori homokbánya betöltésének foltját. A bányagödör kiterjedését összehasonlítva korábbi térképeinkkel megállapítottuk – ami sejthető volt –, hogy Csallány Gábor ásatása után a bányát tovább művelték, így a bolygatásnak további sírok estek áldozatul. Az 1. szelvény DK-i felében megtaláltuk a temetőárkot. A kettős osztatú árkot közel 40 m hosszan követtük, és három metszetben kibontottuk. A temetőárok és a homokbánya közötti területen még három 11. századi sírt tudtunk megmenteni. A 2. szelvényben megtaláltuk az egykori bányagödör Ny-i végét is, így mérhetővé vált az egykori homokbánya ÉNy-DK-i kiterjedése, amely meghaladta a 130 m-t. A 2. és 3. szel-

vényben egy avar kori temető 3 sírját, közöttük egy padmalyosat tártunk fel. A 3. szelvényben egy 10. századi honfoglalás kori sír került elő még, a közvetlenül a Jámborhalom mellett nyitott 4. szelvényben régészeti jelenséget nem figyeltünk meg.

Csallány Gábor temetőterképét elemezve megállapítható, hogy a sorokba rendezett 10. és 11. századi sírok nem metsztek egymást, vagyis a temetőt valószínűleg folyamatosan, megszakítás nélkül használták. A temetőárok ívének megfigyelése alapján feltételezzük, hogy az egy többhektáros területet ölelt körbe, minden bizonnyal egy több száz síros 10-11. századi temetőt.

LANGÓ PÉTER – RÉVÉSZ LÁSZLÓ – TÜRK ATTILA

275. Szentlőrinc, Szőlőhegy, Rókavár
(Baranya megye) B, Kö?

2002. március 26-án helyi lakos bejelentése alapján szemlét tartottunk a helyszínen (hrsz. 2037/4), ahol feltehetően több sírból származó emberi csontokat, és kerek, sötét foltokhoz köthető bronzkori cserepeket, kőbaltatöredéket találtunk. A csontokhoz semmilyen mellékletet nem találtunk, valószínűleg a kert bejáratánál levő középkori, vagy újkori sírokból származnak. A kert végében levő sötét, kerek foltoknál a kora bronzkori zóki kultúra cserepeit gyűjtöttük.

KÁRPÁTI GÁBOR – GÁBOR OLIVÉR

276. Szécsény, Forgách-kastély
(Kubinyi Ferenc Múzeum)

(Nógrád megye) Kk, Ú

A tulajdonosi jogokat gyakorló Kincstári Vagyoni Igazgatóság Salgótarjáni kirendeltsége a régészetileg védett területen álló, kiemelt I. kategóriás műemléképület felújítási munkáit folyamatosan végezgetve, a külső homlokzati munkák előtt kívánta tisztázni az épület falain különböző pontokon, különböző mértékig jelentkező, talajból induló falnedvesedés okait, illetve kidolgoztatni a hatékony védekezés módozatait. 2001-ben az egyik kiváltó okként feltételezett zárt betonhabarcs lábazatot, illetve zárt kő-betonjárdát eltávolították. Felmerült az épületet körülölelő, pangó víz- és talajpára elvezetését célzó dréncsőrendszer lehetősége. E munka tervezésének régészeti problémáira kértek választ a kutatás megrendelésével. A munka a 106. hrsz-ra korlátozódó próbafeltárás volt.

2002. március 6. és április 12. között a kutatás az épület Ny-i, D-i és K-i homlokzata előtt 11 árokban, illetve szondában valósult meg. A Ny-i homlokzatnál a DNY-i sarkon előkerült téglacsatornáról megállapítást nyert, hogy a Ny-i homlokzattal teljesen párhuzamosan fut, nagyrészt épségben, légtérrel. A restaurátorműhely kilépő szennyvízvezetékével egy szakaszon szétrombolták. A csatorna a felső udvar és a Várkert határára futó kőkerítésig megvan. Azon túli folytatása tisztázatlan. Miután funkciója szerint csapadékvízzel hígított

fekélt szállítás – feltehetően a Várkert lejtőjében is folytatódnia kell. Kevésbé valószínű, hogy a sétautakkal szabdaltságon szabadon terítették volna a szennyvizet. A csatorna szélessége 60 cm, boltozati gerince a homlokzattól 60 cm-re van. A 15 cm vastag boltozat tetje a restaurátorműhely csatorna kilépésénél (3. árok) 60 cm mélyen jelentkezett, míg az épület és kerítés csomópontjánál (7. árok) már 80 cm-en bukkant elő. Itt a csatorna mérhető belmagassága 110 cm volt. A csatorna 1846 után, Pulszky Ferenc tulajdonlása idején készült. A 7. árokban a csatorna mellett egy az épület felé ÉNy-ról futó középkori kőfalat találtunk, melyet a csatornával részben szétromboltak. A fal mellett mélyre futó gödör vagy helyiség 16–17. századi leletanyaggal és omladékkal betöltött. A terület kutatását 210 cm mélységnél abbahagytuk.

A D-i homlokzat előtt hét árkot, illetve szondát nyitottunk. Megállapítottuk, hogy a már korábban a vízvezetékcsere során a homlokzat Ny-i felénél megfigyelt, Pulszky Ferenchez köthető csapadékcsatorna a homlokzat mindkét szárnyánál megvan. A csatornák a későbbi közműfektetésekkel több ponton roncsoltak. Eredetileg a kocsibehajtó két oldaláról indultak, a homlokzattal párhuzamosan attól 100–110 cm-re futó gerinccel, 60 cm átlagszélességű, 80 cm belmagasságú csatornák a két rizalit alá futnak be a korábban ott működő ürgödörbe, majd onnan kilépve a Ny-i és K-i homlokzattal párhuzamos csatornában folytatódnak. A kocsibehajtó Ny-i belső sarkában közvetlenül került elő a csatorna indítónyelvéje, benne az ejtőcsőből egy csonk. E maradvány alapján a központi kupola és a középrizalit csapadékvizeit a jelenlegi megoldástól eltérően közvetlen ejtőcsővel vezették le a középrizalit és kocsibehajtó csatlakozásában. Az utolsó cső 110-es óncső volt. A D-i homlokzat Ny-i felében, a zöldterületben nyitott (1. sz.) árokban a téglacsatorna sértetlen szakasza került elő. Attól D-re egy az árokban harántirányban futó, 240 cm vastag középkori kőfal került elő 150–160 cm mélységben. A visszabontott falra középkori és későbbi rétegek takaraktak rá. E fal hasonló vastagságú párjára a korábbi kutatás már rátalált. Feltehetően egy téglány alakú robusztus épület húzódik a díszpark járdája alatt. Az épület belső tere nagy mélységű lehet, ugyanis a betöltési rétegeken nagymérvű roskadás figyelhető meg. E folyamat napjainkban is tart. Erre utal a járda itteni megsüllyedése. A 6 m hosszú árokban a betöltési rétegek 140–150 cm mélységig kifejezetten szárazok voltak. A Ny-i rizalit D-i falánál húzott (10. sz.) árok 2,3 m hosszban 110 cm mélységben átforgatott köves betöltés volt, mely az 1970-es felújításhoz köthető. Lényeges megfigyelés, hogy az épület fala mellől eltávolított járda helyén a talaj száraz volt, míg a burkolattal fedett részen már a burkolat alatt közvetlenül is magasan jelentkezett a talajnedvesség.

A kocsibehajtó DNY-i sarkának kutatásánál a burkolat alatt 42 cm mélyen került elő az alapozási kiugrás. A szelvény egyik felében 110 cm, másik felében 160 cm mélységig hatoltunk le. Az alapozás alját itt még nem

értük el, 126 cm mélyen késő középkori leégett járószintet találtunk. A talaj itt is közvetlenül a burkolat alatt már nagyon nedves volt, megfigyelhető volt a nyitott szelvényben a gyors nedvességvesztés, mely zsugorodással társult. A statikailag kényes pont nagyobb mélységű kutatását nem folytattuk.

A D-i homlokzat K-i felében a zöldterületben húzott (2. és 4.) két árokban előkerült a téglacsatorna a már korábban ismertetett paraméterekkel. A 2. árokban erősen sérült korábbi közművek miatt. Az árokban a kutatás legmélyebb pontja 180 cm volt. A 155 cm mélyen jelentkező késő középkori járószint átégett volt és D-i irányban erősen lejtett. E területen e szint alatt egy nagyobb gödörre vagy árokra kell számítani a homlokzattal párhuzamosan, ami folyamatosan roskadt korábban. A járószint lejtése is ennek köszönhető. A talaj állapotáról e két szelvényben is elmondható, hogy száraz 140–150 cm mélységig, s csak az után jelentkeznek a nedvesedés.

A K-i rizalitról húzott 3,1 m-es árokban a faltól 310 cm-re megtaláltam 80 cm mélyen az épület elektromos kábelét kábeltéglával fedve. Az épület alapozási kiugrása 30 cm, az első késő középkori rétegek 80 cm mélyen jelentkeztek.

A faltól 2 m-re egy kora újkori nagy beásás rétegei jelentkeztek. Ezen árok vagy gödör a kutatás határánál, 160 cm-nél mélyebbre hatol és folyamatosan roskad. A szondában megfigyelhető volt, hogy a fal mellett korábban eltávolított járda helyén a talaj szárazabb, míg a zárt burkolatú részekben a talajnedvesség magas. Az épület K-i homlokzatán a pincaajtó és a kerti kapu közötti szakaszon a 220 cm mély szondában legalul is csak 17. századi feltöltést találtunk. A Pulszky-féle csapadékcsatorna, mely a homlokzat D-i felében a fallal párhuzamosan megvan, itt nem került elő. Feltehetően még a pincaajtótól D-re a faltól elkanyarodva talán az egykori istálló irányába fordulhat. A kutatás befejezése után a burkolatokat helyreállítottuk.

MAJCHER TAMÁS

277. Szécsény, Harnold L. utca 16.

(Nógrád megye) Ú

2002. május 5–9. között megelőző ásatás során a gázvezeték csőszintje alatt 100 centiméterrel egy karakteres kültéri járófelület került elő, valószínűleg útrészlet. Korát a rajta talált kerámia- és vasanyag az újjátelepítés (18. század eleje) időszakára határozza meg. A munkát e rétegnél lezártuk, mivel e réteg máshol is megfogható, karakteres határt jelent.

MAJCHER TAMÁS

278. Szécsény, Rákóczi út 97.

(Nógrád megye) Kö, Ú

A Rákóczi út 97. sz. ház kapubejárójánál végeztünk 2002. augusztus 27–28-án szennyvízbekötést megelőző feltárást. Nyitottunk egy 1,5 m széles és 6 m hosszú árkot. A